

Kritisch en loyaal

Tekst: dr. Kees van Ekris

Om kritisch te zijn heb je distantie nodig. Je moet met enige afstand naar je traditie kunnen kijken, naar je komaf en naar jezelf. Juist door die afstand kun je kritische vragen stellen.

Als je helemaal samenvalt met je traditie of met jezelf, dan doe je geen kennis op van discrepanties, van ontsparingen of vervormingen van je traditie.

Tegelijkertijd vraagt kritiek loyaliteit. Er moet in je kritiek iets doorklinken van liefde voor je traditie, kennis en respect. Juist dan wordt helder dat kritiek een vorm van loyaliteit kan zijn. Juist omdat je zoveel geeft om je traditie, ben je kritisch op die aspecten waarin je traditie afwijkt van wat ze kan zijn of moet zijn. Kritiek kan dus een vorm van loyaliteit zijn en het vraagt wijsheid van hoorders om dat te onderscheiden. Misschien is goede zelfkritiek wel een teken van de vitaliteit van een traditie. Een zwakke traditie is bang voor kritiek, maakt critici verdacht en eist te allen tijde loyaliteit.

Dubbelrol

We hadden het afgelopen jaar in het Cornelis Graafland Centrum, samen met Areopagus/IZB, twee studiedagen met predikanten waarop we preken van prof. C. Graafland bestudeerden. Het waren enerverende momenten. Juist in de theologie van prof. Graafland, en in de receptie daarvan, spelen kritiek en loyaliteit een belangrijke rol. Ook in zijn preken, zo merkten we.

We bestudeerden bijvoorbeeld een preek die ontstaan was op een bijbelkring in Gouda. Daar was prof. Graafland zelf lid van, daar speelden bepaalde vragen op en die vragen verwerkte hij in een preek (over 1 Petrus 4). Die preek is zowel loyaal als kri-

tisch. De gemeente wordt zeer scherp bevraagd en geprikkeld, op een manier die ik vandaag zelden meemaak. Tegelijkertijd zegt de prediker dat hij lid is van deze gemeente en dus zelf ook bekritiseerd wordt. Dat kan in een preek, de dubbelrol van tegenover en mede-bekritiseerde.

Een traditie verlevendigen

In een andere preek klonk meer kerk- en cultuurkritiek, met name als het ging om de verzoening en de vragen die dat toen opriep. Het was een boeiend gesprek: doet de prediker nu recht aan de vragen van tijdgenoten, is hij ook loyaal naar hen? Of is hij defensief en afwerend naar hun vragen?

Dat leverde een boeiende bezinning op. Het voelt misschien veilig wanneer een traditie vooral bevestigd wordt en herhaald, maar het kan ook zo zijn dat de vragen van tijdgenoten een traditie juist verlevendigen. Dat je als theoloog je traditie opnieuw ter hand neemt en bekijkt op welke manier zij ingaat op de vragen van tijdgenoten en welke nieuwe dimensies je daardoor in je traditie ontdekt.

Publiekslezing

In al de preken die we bestudeerden, klonk prof. Graafland door als een duellerend theoloog. Dat maakt deze preken zo boeiend om te analyseren. Op 30 november is er in de Sint Janskerk in Gouda een publiekslezing van het Cornelis Graafland Centrum. Dat betekent dat iedereen welkom is. We doen deze oefening dan opnieuw: dr. Bram Kunz bespreekt en analyseert een adventspreek van prof. Graafland. Samen bespreken we de vraag hoe heil gebeurt in deze preek, en hoe de persoon van de prediker, de tijd en de gemeente een rol daarin spelen. Dat zou weleens opnieuw enerverend kunnen zijn. ■

Doet de prediker recht aan de vragen van tijdgenoten?

Dr. C.M.A. van Ekris is programmaleider van Areopagus/IZB en coördinator van het aandachtsgebied 'Profetie en profetische prediking' van het Cornelis Graafland Centrum.